

Nr 155.

Av herrar **Stendahl** och **Nylander**, om en enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning.

Bland de betydande förändringar, som våra levnadsförhållanden de sista årtiondena undergått, framträder särskilt den omläggning, som skett i fråga om konsumtionen av livsmedel och formerna för tillverkningen därav. Medan behovet av livsmedel tidigare nära nog helt tillgodosågs genom beredning inom de egna hushållen, har livsmedelsframställningen efterhand kommit att i allt större utsträckning handhavas av särskilda yrkesutövare. Matvaror och födoämnen, som förr bereddes i hemmen, inköpas nu i livsmedelsbutiker eller av kringresande försäljare. Den höjda levnadsstandarden har medfört, att konsumtionen även blivit alltmera differentierad och omfattande ett ökat antal, huvudsakligen fabrikstillverkade produkter. Denna utveckling, vilken givetvis starkast berört städerna men även förmärkts å landsbygden, har föranlett en stark expansion av livsmedelsindustrien. En mängd nya fabriker för tillverkning av närings- och njutningsmedel ha sett dagen. Äldre fabriker ha utvidgats och gått framåt. Till belysande härav må anföras att enligt den officiella statistiken livsmedelsindustrien år 1933 omfattade cirka 4,200 arbetsställen med omkring 42,000 arbetare och en sammanlagd omsättning av inemot en miljard kronor. Den utvidgning, som branschen sålunda undergått, och den ökade konkurrens, som efterhand uppstått, har fört med sig vissa ganska betänkliga företeelser, såsom uppträdandet av ett växande antal mindre nogräknade fabrikanter, från vilka marknaden nu tillföres sekunda, på ett eller annat sätt förfalskade eller hälsovådliga produkter under mer eller mindre vilseledande beteckningar.

Den nuvarande livsmedelslagstiftningen bereder icke tillfredsställande skydd häremot. Gällande lagbestämmelser kunna nämligen icke anses tillgodose tidens krav. Medan man å andra områden varit angelägen om att anpassa lagstiftningen efter de ändrade tidsförhållanden, som kunna ha inträtt, så har å detta viktiga område, som så intimt ingriper i varje enskilds ekonomi och även i hög grad berör folkhälsan, av statsmakterna föga gjorts för en sådan anpassning. I den mån reglering av visst detaljområde visat sig oundgängligen nödvändig, har detta skett genom påbyggnad av äldre lagbestämmelser eller genom skapande av specialförfattningar med föga inbördes sammanhang, enhetlighet och konsekvens. Lagstiftningen å området är därför splittrad och svåröverskådlig. Den saknar enhetlighet och lämnar åtskilliga luckor öppna. Kontrollen kan på grund härav icke bli annat än bristfällig. Dessa omständigheter göra, att det för närvarande möter synnerligen stora svårigheter att komma till rätta med förefintliga missförhållanden och att beivra förseelser.

Lagstiftningen å området utgöres i första hand av vissa paragrafer i 22 kap. strafflagen. Viktigare och mera för det praktiska livet anpassade bestämmelser återfinnas i hälsovårdsstadgan av den 19 juni 1919. Hälsovårdsstadgan kompletteras i vissa punkter av giftstadgan den 7 december 1906. — Även må i detta sammanhang erinras om lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

Vid sidan av i anförda lagar givna allmänna rättsregler finnas också en del specialförfattningar, avseende vissa slag eller grupper av livsmedel. Från krisåren i samband med världskriget, vilka ju utgjorde en gyllene tid för varuförfalskningar av alla slag, härrör kungl. förordningen den 26 juni 1917 angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handeln med födoämnen, tillkommen närmast såsom ett provisorium i avvaktan på en allmän livsmedelslag. Av något senare datum äro kungörelsen den 23 oktober 1925 angående kontroll å handeln med ost, förordningen den 30 juni 1932 angående kontroll å tillverkningen av och handeln med margarin m. m. samt lagen den 11 maj 1934 angående köttbesiktning och slakthus.

Alla dessa författningar ha emellertid icke ansetts tillfyllest för att skydda allmänheten. Sålunda har staten såsom konsument av livsmedel (för försvarsväsendet, sjukhus m. fl. offentliga inrättningar) sett sig nödsakad uppställa särskilda föreskrifter för upphandlingen. Härför gäller medicinalstyrelsens kungörelse av den 2 november 1911 — nu under omarbetning — angående fordringar på viktigare proviantartiklar m. m. vid leverans för statens behov med senare därtill gjorda ändringar och tillägg. Slutligen har man inom många kommuner funnit nödigt fastställa särskilda kommunala matvarustadgar, vartill ofta fogats särskilda instruktioner, råd och anvisningar för livsmedelshandeln.

Å livsmedelslagstiftningens område lärer vårt land stå efter åtskilliga andra kulturländer. Sålunda har *Tyskland* i över femtio år ägt en enhetlig livsmedelslagstiftning, reviderad senast år 1929. *Österrike* och *Schweiz* äga även enhetliga, detaljerade och överskådliga lagbestämmelser, omfattande, förutom livsmedel, även vissa förbrukningsartiklar. Liknande lagar finnas jämväl i *Frankrike*, *England*, *Holland* och *Belgien* m. fl. europeiska länder. I *U. S. A.* gäller en gemensam livsmedelslag för handeln mellan de olika staterna samt särskilda kontrollföreskrifter för varje särskild stat. Även *Danmark* är i viss mån bättre utrustat än vi genom en enhetlig lag om kontroll å livsmedel med följdförfattningar. Den nyaste lagstiftningen å området äger *Norge* i lagen den 19 maj 1933 om tillsyn med näringsmedel, av fackmännen ansedd såsom en lämplig förebild för en svensk livsmedelslag.

Frågan om införande av en enhetlig livsmedelslagstiftning även för vårt land har flera gånger varit aktuell. Yrkanden härpå hava redan tidigt framförts inom riksdagen. Första gången detta skedde var vid 1883 års riksdag genom en motion (nr 102) inom andra kammaren av herr Axel Key. Senare väcktes inom samma kammare vid 1908 års riksdag av herr Wavrinsky en motion (nr 6) i frågan. Ingendera föranledde någon riksdagens åtgärd.

Ett nytt initiativ till frågans lösning togs år 1913 av medicinalstyrelsen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 september nämnda år hemställde om tillsättande av en kommitté med uppdrag att utarbeta förslag till ny och utvidgad livsmedelslagstiftning.

Vid 1916 års riksdag togs frågan ånyo upp genom motioner i båda kamrarna, i första kammaren av herr Wavrinsky (motion nr 3) och i andra kammaren av herr Persson i Västervik m. fl. (motion nr 10). Med hänsyn till att frågan genom medicinalstyrelsens initiativ var föremål för Kungl. Maj:ts handläggning, föranledde motionerna icke någon riksdagens åtgärd.

Samma år uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 5 maj åt en kommitté att verkställa utredning och avgiva förslag angående enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning. Nämnda kommitté, som bedrev sitt arbete i samförstånd med en samtidigt pågående utredning i ämnet i Danmark och Norge, avgav den 28 november 1921 betänkande med förslag i ämnet. Detta förslag kom emellertid aldrig till genomförande till följd av den kritik, som riktades gentemot detsamma av bland annat representanter för näringslivet och kommerskollegium.

I sitt den 17 oktober 1922 avgivna utlåtande över förslaget konstaterade kommerskollegium till en början att inom näringslivet och bland av kollegium hörda tekniskt sakkunniga allmänt vitsordats behovet av en speciell livsmedelslag. Mot grundlinjerna i den av kommittén föreslagna lagstiftningen vore i huvudsak icke något att erinra. Kommittén hade emellertid i sitt förslag i vissa punkter gått väl långt. Dess standardfordringar vore väl höga och borde kunna betydligt nedskäras. Även skulle förslagets genomförande medföra alltför stora kostnader för såväl enskilda som för det allmänna. Kollegium föreslog emellertid, att förslaget borde bearbetas i enlighet med vissa av kollegium närmare angivna riktlinjer.

Någon dylik bearbetning kom dock aldrig till stånd, då Kungl. Maj:t kort därefter, den 24 november 1922, i samband med den på initiativ av dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet F. W. Thorsson föranstaltade stora kommittéindragningen förordnade om utredningsarbetets upphörande.

Frågan bragtes år 1928 inför riksdagen genom motioner i båda kamrarna, i första kammaren av herr Clemedtson m. fl. (motion nr 70) och i andra kammaren av herr Lorichs m. fl. (motion nr 94), i vilka yrkades, att riksdagen måtte hemställa, att det av 1916 års kommitté framlagda förslaget måtte efter slutförd granskning snarast möjligt föreläggas riksdagen. Motionerna avstyrktes av andra lagutskottet (utlåtande nr 23) med den motive- ringen, att kommittéförslaget vore baserat på förhållanden, som samman- hängde med kristiden i samband med världskriget och sålunda saknade an- knytning till de aktuella förhållandena, samt att de bestämmelser, som kom- mittén föreslagit, vore alltför detaljerade, vartill komme att den av kom- mittén förordade livsmedelskontrollen skulle, om den genomfördes, medföra stora kostnader såväl för kommunerna som för statsverket. I enlighet med utskottets hemställan föranledde motionerna ej till någon riksdagens åtgärd.

Den vikt och betydelse, ifrågavarande spörsmål har för varje enskild och för hela folkhushållningen, har synt oss utgöra ett det starkaste skäl för att detsamma nu åter bringas inför riksdagen. Ett ytterligare skäl härför utgör den omständigheten, att åtskilligt hänt å området, sedan spörsmålet senast förelåg till behandling. Först och främst är härvid att hänvisa till den ständigt fortskridande utvecklingen inom kemien, inom näringsfysiologien och även inom livsmedelsindustrien. Såsom ett bevis på den uppmärksamhet, som näringsfysiologien numera ägnas av de hälsovårdande myndigheterna, må i detta sammanhang framhållas inrättandet helt nyligen inom medicinalstyrelsen av ett medicinskt näringsråd. Jämväl kan hänvisas därtill, att de senaste åren vissa specialförfattningar tillkommit, en utvidgad margariförordning och en ostkontrollförordning, samt att fråga flera gånger uppstått om liknande bestämmelser för även andra specialgebiet. Sålunda har bland annat nyligen av lantbruksstyrelsen förslag framförts om kontroll å tillverkningen av läskedrycker. Detta allt tyder på att behovet av en utvidgad laglig reglering av livsmedelsområdet och en enhetlig sammanhållande livsmedelslagstiftning för varje år blir alltmera trängande. Kravet på en dylik lagstiftning framställs i första hand med hänsyn till konsumenterna för att skydda dessa mot i olika hänseenden mindervärdiga varor. Anmärkningsvärt är emellertid att kravet med särskild styrka framföres av livsmedelsindustrien själv. Att så är fallet visar med all tydlighet, att en reglering är av behovet påkallad, då industriens män sannerligen icke eljest plåga vara de, som framställa krav på nya lagar, som kringskära deras rörelsefrihet. Från industriens sida önskar man få i lag fastställt vad som är tillåtet och vad som icke är tillåtet inom livsmedelstillverkningen och livsmedelshandeln, vad som får kallas för prima vara och vad som skall vara förbjudet som människoföda, vilka främmande tillsatser ett visst slag av livsmedel kan få innehålla utan att betraktas som förfalskat m. m. dylikt. Industriens synpunkter å frågan ha vid olika tillfällen till statsmakterna framförts av kemiska industrikontoret, senast i en skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 januari 1935.

Den omständigheten, att vårt grannland Norge nyligen fått till stånd en reglering av området, synes även böra i detta sammanhang uppmärksammas.

En svensk utvidgad livsmedelslag torde vara av behovet påkallad jämväl med hänsyn till vår utrikeshandel. Inom exporthandeln har sålunda förekommit att svenska varor avvisats i främmande länder, därför att de ej fyllt de krav, som uppställts av vederbörande importlands lagstiftning. Från importhandeln uppgives, att från vissa länder en icke ringa import hit förekommer av mindervärdiga produkter, vilka lagligen ej få saluföras i det egna landet, men lämpligen anses kunna exporteras till i lagstiftningshänseende mildare länder.

För det intresse, detsamma må erbjuda, är att i detta sammanhang omnämna, att inom handelsdepartementet tillkallade sakkunniga för utredning av fråga om de s. k. enhetsprisaffärerna i sitt den 30 november 1935 till statsrådet och chefen för handelsdepartementet avgivna utlåtande funnit an-

ledning fästa uppmärksamheten å bristerna i vår nuvarande livsmedelslagstiftning.

Beträffande karaktären av den lagstiftning å området, som ifrågasättes, så dela vi den uppfattning, som tidigare framförts i olika sammanhang, att 1921 års kommittéförlag icke lämpligen bör läggas till grund för en blivande livsmedelslag, utan att en genomgripande bearbetning av kommittéförlaget bör komma till stånd i syfte att bortskära mindre nödvändiga detaljbestämmelser och överhuvud åstadkomma förenkling. En bearbetning av förslaget är jämväl erforderlig för lagstiftningens anpassning efter de nu rådande förhållandena.

Därest en bearbetning efter dessa linjer verkställes och kontrollen lägges å de anstalter, som nu finnas, d. v. s. våra kemiska kontrollanstalter, torde kostnaderna för den ifrågasatta nya ordningen bli minimala och sålunda kostnadsfrågan icke komma att utgöra hinder för dess genomförande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts få vi vördsamt hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till en enhetlig, utvidgad livsmedelslagstiftning.

Stockholm den 20 januari 1936.

Sten Stendahl.

Axel Nylander.
